

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.
1242 Budapest, Pf. 317.
Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327
helsinki@helsinki.hu
www.helsinki.hu

A Magyar Helsinki Bizottság észrevételei a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló T/8875. számú törvényjavaslathoz

2009. március 2.

A Magyar Helsinki Bizottság álláspontja, hogy a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (Btk.) a T/8875. számú törvényjavaslatban foglaltak szerinti módosítása, egyes rendelkezéseinek szigorítása nem indokolható, szakmailag nem megalapozott. Dr. Draskovics Tibor igazságügyi és rendészeti miniszter úr kérdésére, miszerint a büntetőjogi szigorítás „alkalmas eszköz lehet-e az utóbbi időben nagy nyilvánosságot kapott bűncselekmények elleni fellépésre”, a Magyar Helsinki Bizottság válasza egyértelmű nem. Egyes bűncselekmények semmiképpen sem indokolhatják a Btk. egész rendszerének szigorítását, mert legyenek ezek a cselekmények bármennyire kiemelkedőek bizonyos szempontból, egyedi esetek maradnak. Emellett a szóban forgó események egyrészt – az alábbiak szerint – nem az elkövetett bűncselekmények növekvő számának indikátorai, másrészt önmagában a szigorítás, a büntetési tételek emelése nem megfelelő lépés a bűncselekmények számának csökkentésére.

I. Észrevételek a törvényjavaslat általános indokolásával kapcsolatban

A T/8875. számú törvényjavaslat általános indokolása szerint a Btk. rendelkezéseinek szigorítása mellett a „súlyos, erőszakos bűncselekmények számának drámai emelkedése” szól. Azonban semmilyen tudományosan megalapozott statisztika nem mutatja azt, hogy Magyarországon növekedne az erőszakos bűncselekmények száma, sőt, a valóságban a számok sok esetben javuló tendenciát mutatnak.

Az élet és testi épség elleni bűncselekmények számában 2003-hoz képest nem mutatható ki növekedés (2003-ban 13 167, 2007-ben pedig 13 004 ebbe a kategóriába eső bűncselekményt követtek el), ezen belül jelentős mértékben csökkent az emberölések és az erős felindulásban elkövetett befejezett emberölések száma: míg 2003-ban 228, addig 2007-ben csupán 154 ilyen jellegű bűncselekményt követtek el. 2008 I. félévében a befejezett emberölések száma 19%-kal volt kevesebb, mint 2007 I. félévében, és a megkísérelt emberölések száma is hasonló mértékben, 19,2%-kal csökkent. A nemi erkölcs elleni bűncselekmények esetében is csökkenő tendenciát tapasztalhatunk (2003-ban 1265, 2007-ben 1009 ebbe a kategóriába tartozó bűncselekményt követtek el), és ezen belül például az elkövetett erőszakos közönség bűncselekmények száma 2003-ban 256, míg 2007-ben 215 volt, 2008 I. félévében pedig 9,7%-kal csökkent ezen bűncselekmények száma.¹

Kijelenthető tehát, hogy az erőszakos bűncselekmények száma az elmúlt öt év során nem növekedett, a legsúlyosabb kategóriákban pedig csökkenő tendenciát mutatható ki, így nincsenek olyan társadalmi folyamatok, amelyekre szigorú büntetőpolitikával lenne indokolt reagálni, egyes események pedig nem indokolhatják a szigorítást. 2008 II. félévére vonatkozó adataink nincsenek, de az elmúlt évek kedvező tendenciái viszonylag „megengedő” büntetőpolitika mellett alakultak ki, egyértelműen igazolva, hogy e folyamatok nem a szigorítás hatására indultak meg.

¹

Forrás: Tájékoztató a bűnözésről – 2007. év; Gyorstájékoztató a bűnözés és a bűnüldözés 2008. I. félévi alakulásáról (a 2007. év azonos időszakához hasonlítva). A források letölthetőek: www.mklu.hu

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.
1242 Budapest, Pf. 317.
Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327
helsinki@helsinki.hu
www.helsinki.hu

Emellett szakmailag a tendenciáktól függetlenül sem megalapozott a törvényjavaslat, tekintve, hogy a büntetési tételek emelése önmagában sosem eredményezi a bűncselekmények számának csökkenését, a büntetés elkerülhetetlensége ugyanis inkább bír visszatartó erővel.

A törvényjavaslat általános indoklása hivatkozik továbbá arra, hogy az Amerikai Egyesült Államokban, Kaliforniában a jelen törvényjavaslat alapjául szolgáló „three strikes” törvény bevezetését követően jelentős mértékben csökkent az elkövetett bűncselekmények száma, amely a törvényjavaslat benyújtói szerint egyértelműen bizonyítja a bevezetendő szabályozás „hatékony visszatartó erejét”. Valójában azonban igen sok szakember úgy véli, hogy a bűncselekmények számának csökkenése már a törvény hatálybalépését megelőzően megkezdődött, és más faktoroknak – így például a kedvező demográfiai folyamatoknak – sokkal meghatározóbb szerepük volt az ismertté vált bűncselekmények számának alakulásában.² Emellett a „three strikes” szabály bevezetése jelentős mértékben közrejátszott a kaliforniai börtönépesség megnövekedésében, a büntetés-végrehajtási intézetek túlszűfoltóságának kialakulásában.

II. Észrevételek a törvényjavaslat egyes rendelkezéseivel kapcsolatban

1. Az „erőszakos visszaeső” fogalmának bevezetése, az erőszakos visszaesőkre vonatkozó rendelkezések

A Magyar Helsinki Bizottság nem ért egyet az „erőszakos visszaeső” fogalmának bevezetésével, így azzal sem, hogy az ilyen elkövetőket tulajdonképpen az összes, a Btk. által biztosított kedvezményből (büntethetőség kizárása, illetve a büntetés korlátlan enyhítése tevékeny megbánás esetén, feltételes szabadságra bocsátás, próbára bocsátás, a büntetés végrehajtásának felfüggesztése, stb.) kizárják, illetve szabadságvesztés-büntetésük fegyház fokozatban való végrehajtását vezessék be. A Bizottság álláspontja szerint az erőszakos visszaesőkre vonatkozó rendelkezések szakmailag nem indokolhatóak, a magyar jogrendszerrel idegen javaslat nem megalapozott. A törvényjavaslat benyújtói sem támasztják alá további szakmai érvekkel a módosítások szükségességét, egyetlen érvük a törvényjavaslat általános indoklásában említett, fent már megcáfolt állítás, miszerint a súlyos, erőszakos bűncselekmények száma „drámaian” megemelkedett.

A törvényjavaslat 9. §-a alkotmányossági szempontból aggályosan, szakmailag indokolhatatlanul és a magyar jogrendszer hagyományaitól teljesen idegen módon korlátozza a bíróság szabad mérlegeléshez való jogát, mikor egyes esetekre kötelezően életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabását rendeli alkalmazni.

2. A 2003. március 1-jét megelőzően hatályban volt, a büntetékiszabás tekintetében, illetve a visszaesőkre vonatkozóan szigorúbb rendelkezések hatályba léptetése

A Magyar Helsinki Bizottság álláspontja szerint aggályos továbbá a 2003. március 1-jét megelőzően hatályban volt, a büntetékiszabás tekintetében, illetve a visszaesőkre vonatkozóan szigorúbb szabályok „visszaállítása”, különös tekintettel a büntető jogszabályok és a hozzájuk kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló, a jelenlegi törvényjavaslatban szereplő rendelkezések egy részét hatályon kívül helyező 2003. évi II. törvény indoklására. Az indoklás szerint a hangsúlyok, az arányok alapján az Európai Unió legtöbb tagállamában azt a kriminálpolitikai irányzatot kell uralkodónak tekinteni, amelyet a tényleges (végrehajtható) szabadságvesztés-büntetésről való elfordulás jellemez, és amelynek az alapja „a növekvő bűnözés elleni küzdelemben a szabadságvesztés hatástalanságának, kedvezőtlen utóhatásainak a felismerése, és a törekvés a börtönök túlszűfoltóságának elkerülésére, az igazságszolgáltatás tehermentesítésére, a sértett érdekeinek fokozott figyelembe vételére irányul”. Ebbe az irányba mutatnak továbbá az Európa Tanács büntetőpolitikai ajánlásai is, így pl. az R. (92)16. sz. ajánlás a közösségi szankciók és intézkedések európai szabályairól, az R. (96)8. sz.

² Lásd pl.: Franklin E. Zimring: „The Great American Crime Decline”, Oxford University Press, 2007, New York

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.
1242 Budapest, Pf. 317.
Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327
helsinki@helsinki.hu
www.helsinki.hu

Magyar Helsinki Bizottság

ajánlás az európai kriminálpolitikáról a változás idején, az R. (99)20. sz. ajánlás a börtönök túlzásúftóságáról és a börtönnépeség inflációjáról, az R. (99)19. sz. ajánlás a mediációról büntető ügyekben.

Mindezek alapján kijelenthető, hogy a jelen törvényjavaslat rendelkezései nem felelnek meg az uniós célkitűzéseknek, sem a korábbi kriminálpolitikai megfontolásoknak. A 2003. évi II. törvény indokolása szerint a 2003-as javaslat „a büntetéskiszabás körébe tartozó szabályoknál nem osztja azt a felfogást, amely a büntetések szigorításától várja a bűnözés hatékonyabb visszaszorítását, és azt a nézetet sem, amely alapvetően át kívánja rendezni a törvényi szabályozás és a bírósági egyéniesítés között a magyar büntetőjog történetében kialakult hagyományos arányokat”. Tekintettel arra, hogy a korábban már említett adatok alapján 2003-hoz képest nem nőtt, sőt, bizonyos – a törvényjavaslattal befolyásolni kívánt – kategóriákban csökkent az ismertté vált erőszakos bűncselekmények száma, nem látjuk indokolhatónak, hogy miért van most szükség azon, szigorítást jelentő rendelkezések újbóli hatályba léptetésére, amelyeket 2003-ban hatályon kívül helyeztek.

Álláspontunk szerint tehát a törvényjavaslat szakmailag nem megalapozott, egyes, nagy médiavisszhangot kiváltó esetekre való elhamarkodott reakció. Sem számadatok, sem szakmai érvek nem szólnak a Btk. szóban forgó rendelkezéseinek szigorítása, így különösen az erőszakos elkövető fogalmának bevezetése, illetve az életfogytig, tartó szabadságvesztés egyes esetekben kötelező kiszabásának elrendelése mellett. A törvényjavaslat alkotmányosan és szakmailag indokolhatatlan módon korlátozza a bíró szabad mérlegeléshez való jogát, rendelkezéseinek bevezetése és alkalmazása tovább súlyosítaná a túlzásúft magyar büntetés-végrehajtás problémáit, és nem járulna hozzá a reformra szoruló büntetési rendszer javításához sem.